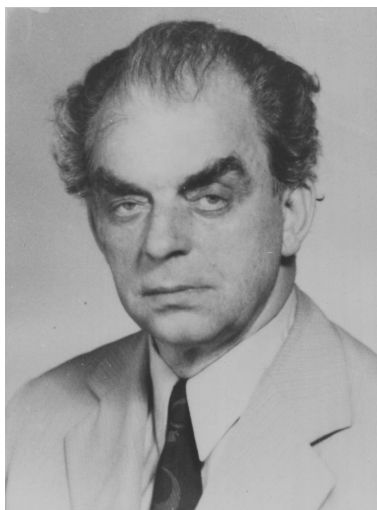

МАТЕМАТИКА И МАТЕМАТИЧЕСКО ОБРАЗОВАНИЕ, 2014
MATHEMATICS AND EDUCATION IN MATHEMATICS, 2014
*Proceedings of the Forty Third Spring Conference
of the Union of Bulgarian Mathematicians
Borovetz, April 2–6, 2014*

**ПРОФЕСОР АЛИПИ МАТЕЕВ – СТО ГОДИНИ
ОТ РОЖДЕНИЕТО МУ**

Иван К. Тонов

Алипи Матеев (1914–1979)

Стана добра традиция по време на Пролетните конференции на Съюза на математиците в България да бъдат отбелязвани кръгли годишнини на именити математици от нашата страна и от целия свят, хора които са оставили дълбоки следи в развитието на нашата наука и нейното популяризиране сред младите хора. През тази година отбелязваме 100 години от рождението на професор Алипи Матеев.

Алипи Николов Матеев е роден на 17 май 1914 година в село Челопеч, Пирдопска околия. Той е шестото дете от седемте деца в семейството. Баща му е бил учител. Основното си образование Алипи Матеев получава в родното си село, по-късно продължава и през 1932 г. завършва с отличен успех авторитетната по онова време Втора мъжка гимназия в София. По негови спомени той всеки път е попадал и в основното училище, и в гимназията на много добри учители по математика, които

са запалили интереса му към любимата наука. Независимо от силното му желание да следва математика, поради липса на средства от страна на семейството, през 1932 г. той записва да учи физика, защото само така е можел да получи държавна поддръжка. Успоредно с това той взема и изпитите по математика и така през 1936 г. завършва и двете специалности. През следващата година е кандидат-учител към съществуващия тогава Стажантски институт.

През следващата година се отваря възможност по линия на Българо-френския институт за прием на стажанти във Франция. По предложение на проф. Кирил Попов съветът на Физико-математическия факултет одобрява кандидатурата на Алипи Матеев и през 1938 г. той заминава на специализация в Парижкия университет, където работи под ръководството на видния френски математик Пол Монтел. Поради окупацията на Франция през Втората световна война се налага прекъсване на научната му работа там и през 1940 г. се връща в България. През същата година постъпва в Централния метеорологичен институт като научен сътрудник, където разработва методи на математическата статистика за изследване на метеорологични процеси. През 1944 г. е назначен за гимназиален учител в Белградчик и веднага след това командирован в Софийския университет да води упражнения на студенти към Катедра Геометрия. На 15 септември 1944 г. след успешно положен конкурсен изпит е назначен за редовен асистент по геометрия. Последователно израства в академичната си кариера – старши асистент, главен асистент, а от 1951 г. е редовен доцент във Физико-математическия факултет на Софийския държавен университет. Избран е за професор през 1962 г.

За развитието му на учен, освен споменатата специализация в Париж, голяма роля изиграват посещенията на Алипи Матеев в Московския университет, където работи под ръководството на видния руски геометър Герман Фьодорович Лаптев, в Казанския университет, във Варшавския университет. Тези специализации оформят направленията, в които работи и които можем да разпределим в следните групи: Диференциална геометрия на елиптичното пространство, Диференциална геометрия на хиперболично пространство, Диференциална геометрия на конгруенции от прави в евклидово пространство, Диференциална геометрия на векторно поле в елиптично и хиперболично пространство, Теория на субхармоничните функции. От голямо значение и изключително оригинални са изследванията на проф. Матеев в областта на диференциалната геометрия, една област, която е актуална и се развива много успешно по това време. Резултатите, получени от Алипи Матеев, се отличават не само със своята задълбоченост, но и със специфичните методи, в които се проявява неговият усет за рационалност и хармония.

Преподавателската дейност на проф. Алипи Матеев е изключително богата. Като асистент води упражнения по всички геометрични дисциплини – аналитична, диференциална, проективна, дескриптивна и елементарна геометрия. Водил е също и упражнения по висша алгебра и комплексен анализ. След хабилитирането си чете лекции по аналитична геометрия за студентите физици и им подготвя съобразен с техните нужди учебник. Чете също лекции по проективна и дескриптивна геометрия за студентите математици. Учебникът му по проективна геометрия се ползваше с широка популярност. Чел е лекции по висша математика за студенти от другите факултети на Софийския университет – Химическия, Геолого-географския и др. На студентите на току-що открития Висш Пловдивски педагогически институт че-

те лекции по аналитична геометрия и диференциална геометрия. На основата на специалните му научноизследователски интереси бяха четените от него специални курсове по Теория на външните форми и Локална теория на групите на Ли. Тази огромна и разнообразна преподавателска дейност оформи проф. Алипи Матеев като изключително колоритен и популярен преподавател. Студентите го обичаха и често повтаряха неговите шеги и случки от лекциите му. Голяма част от тях бяха измисляни от самите студенти.

Наред с науката и преподаването Проф. Алипи Матеев беше изключително активна личност. Още през 1954 г. е избран за зам. декан на Физико-математическия факултет, длъжност, която той изпълнява в продължение на два мандата. След прекъсване от две години, през 1961 г. той отново е избран за зам. декан на същия факултет, а през 1963 г., когато се обособява самостоятелно Математическият факултет, проф. Алипи Матеев става негов пръв декан. В продължение на два мандата деканът Матеев извършва огромна дейност по административното укрепване на новия факултет. Издействат се процедури за конкурси за асистенти и доценти. В продължение на 13 години проф. Алипи Матеев е ръководител на Катедрата по обща и приложна математика, катедрата, която организираше така наречените външни четения. В нея работеха редица млади и перспективни учени, които в последствие станаха водещи специалисти в своите области. С въвеждането на Новия модел за висше образование през 1971 г. тази катедра преустанови съществуването си и проф. Матеев пое ръководството на Сектора по математическо образование, който бе създаден на базата на съществуващата до тогава катедра по методика на математиката, ръководител на която от 1967 г. също е бил проф. Матеев. В сектора бяха привлечени нови хора, защото той разбираше големите отговорности, които дейностите на този сектор трябваше да изпълнява. В продължение на две години от 1977 г. до внезапната му кончина проф. Алипи Матеев оглавява Сектора по геометрия.

Огромната популярност на проф. Алипи Матеев винаги го е поставяла в центъра на математическия живот. Не случайно, той е избран за първи председател на Българското математическо дружество (БМД), създадено след разделянето на Българското физико-математическо дружество през 1971 г. След създаването на Съюза на математиците в България (СМБ) той неизменно е член на Бюрото на СМБ, негов зам. председател. Участието му в най-престижните форуми на СМБ – пролетните конференции, винаги е било съпътствано от неговото колоритно присъствие.

Заслужава особено внимание отношението, което проявяваше проф. Матеев към обучението по математика в българските училища. Той за пръв път обръща внимание на изследванията по методика на математиката, като поставя акцент върху връзките им с психологическите и педагогическите науки, обръща специално внимание на логическите основи на преподаването на математиката в училище, на прилагането на правилен роден език, точен изказ и формулировка на твърденията и др. Под негово ръководство се поставят основите на научното обезпечаване на изследванията в областта на математическото образование. Освен това, той е автор на редица учебници за средното образование, на сборници от задачи, на статии, свързани с обучението. Участва в комисии по съставяне на учебното съдържание, също при работата по квалификацията на учителите. В този смисъл по негова инициатива беше реализирана блоковата структура за подготовка на учители по математика

в Математическия факултет на СДУ. Особена гордост изпитваше от създадения блок Д, което отговаря на сегашната бакалавърска степен на обучение и неговото продължение блок Д', което е предшественик на сегашната магистърска програма ТОМИ.

През 1961 г. по инициатива на акад. Любомир Чакалов се организира издаване на специализирано списание за средношколци "Математика". Един от първите членове и зам. главен редактор е проф. Алипи Матеев, а след кочината на акад. Чакалов той става негов главен редактор. Списанието става любимо за множество ученици, където те правят първите си стъпки в математиката. В него по идея на акад. Чакалов се обръща особено внимание на решаването на конкурсни задачи, политика, която проф. Матеев поддържаше и която е останала такава и до наши дни. Този интерес към красивите задачи по естествен начин го направи ръководител на националния отбор. Да се припомним, че още през 1959 г. Румъния инициира провеждането на международните олимпиади за страните от Източна Европа. Проф. Матеев беше ръководител на отбора на България в продължение на пет години. Този опит му дава повод да инициира специални грижи за учениците, проявяващи интерес към по-задълбочени знания по математика. След това дълго време беше председател на журитата на възникващите конкурси по математика за средношколци като "Атанас Радев" и др. Като такъв той успяваше да оцени достойнствата на всяка от предложените задачи, даваше указания за подобряване и прецизиране на формулировките им.

За своята огромна научна, преподавателска, обществена и популяризаторска дейност проф. Алипи Матеев получи множество държавни награди, но най-голямата му награда си остава всеобщата любов и уважение на неговите колеги, студенти и много хора, които го познаваха лично и имаха щастието да общуват с него.

Иван К. Тонов
Факултет по математика и информатика
СУ „Св. Климент Охридски“
Бул. Джеймс Баучер 5
1164 София